

17 MAIO DO 2010 - NÚMERO 821

rdl

REVISTA
DAS
LETRAS

Novoneyra, as descobertas

Novoneyra, as descubertas

2 | **rDL**
Galicia Hoxe 17/05/10

Fran Alonso / Herminio Barreiro / Antón Patiño / José Luis Gallero / Maite Dono / Xosé Lois García / Arturo Casas / Branca Novoneyra / Luís Cochón / Uxío Novoneyra Rei / Esperanza Mariño / Carmen Blanco

Desde hai varios meses, a figura de Uxío Novoneyra foi un motor que mobilizou algúns dos máis interesantes traballos publicados en Galicia este ano. Investigadores, escritores, amigos do poeta courelao ou a súa propia familia proporcionáronlles aos lectores un variado material inédito, reconstrucións biográficas, antoloxías, reedicións e estudos que abriron unha físgoa xa irreversible na historia da Literatura galega do século XX. O que 'Revista das Letras' lles propuxo a estes investigadores para o 17 de maio foi unha destilación persoal das súas achegas. A proposta arrancaba dunha pregunta: ¿Cal foi a túa descuberta? Trátase non só de descubertas estritas –que tamén as houbo, como o demostra Luís Cochón– senón de desenvolver a historia da súa transformación persoal a través das indagacións en Novoneyra. O resultado son doce artigos cun valor en por si pero tamén como unha insólita revisión do creador de *Os eidos*. Este monográfico inclúe as ilustracións de *Xurxo Fernández*, deseñador da revista *Escrita* que se editou durante a presidencia de Uxío Novoneyra na Asociación de Escritores en Lingua Galega.

Concello de
Oza dos Ríos

Día das Letras Galegas
Uxío Novoneyra

O alcalde e a Corporación alentan a tódolos
veciños para que contribúan a revitaliza-la nosa lingua

CONCELLO DE
San Sadurni de Noya

Día das Letras Galegas
Uxío Novoneyra

O alcalde e a Corporación Municipal deste
concello únense e apoian a nosa lingua

Uxío: Lonxe dos tópicos

Esperanza Mariño Davila

26 | **r d l**

Galicie Hoxe 17/05/10

un poeta comprometido tanto a nivel literario como social, non se salientaran o suficiente nin a intencionalidade nin a ideoloxía. Porque a poesía constitúe un alto destino, o máis grande do ser humano en tanto que transmisora do pasado para o futuro. Quitando as primeiras liñas adolescentes, pronto a cuestión lingüística adquire grande importancia: nada menos que a patria-lingua, única forma audible de supervivencia dunha cultura irrepertible.

Nacionalista marxista e radicalmente ateo, aínda que moi respectuoso coas crenzas dos demais, a rebelión contra un deus indiferente e megalómano dedúcese con facilidade dos primeiros escritos: “... *Así era Dios: Amor totalmente enamorado de Sí. Amor quieto de amor sobre Sí, amándose en todo su Sitio por igual. Y así se sentía agusto y seguro, y no miraba a los lados, tan llenos siempre de abismo y de peligro*”.

A consagración inmediata e permanente no tempo, de poeta cun fondo sentimento á Terra – el refugaba a palabra “paisaxe” como definidora

da poesía de seu–, telúrico, apenas reparou en dous alicerces temáticos fundamentais, presentes desde a ópera prima, *Os eidos* (1955) e mantidos, *grosso modo*, ao longo dos corenta e catro anos de produción literaria. Tales alicerces inciden na profunda unidade da obra, a xeito de contínuum pese ao tempo, temática principal e xénero literario.

Destaca a elegía –acompañada por unha tímida denuncia inicial, para logo a esgrimir abertamente– ante a indiferenza polo esmorecemento do mundo rural, que provoca desenraizamento e perda dunha auténtica forma de vida: “*TERRAS érmedas do Freixeiro! / Montes irados! / Pobos pobres / que se foron / quedando nos ósos!*”. E tamén a solidariedade cos demais, exemplificada mediante a dura vida dunha pastora no monte, indefensa ante as inclemencias meteorolóxicas e sempre soa: “*PASTORA que pásala vida / no monte solia!*”.

Outra nota característica que ten pasado case desapercibida vén sendo a importancia do amor como forza inmensa; non en van o courelao é un dos grandes poetas do amor na literatura galega. Xa no segundo poemario, publicado en Madrid e bilingüe, *Elegías del Caurel y otros poemas* (1966) –outra vez a “elegía” polo que se perde–, maniféstanse dúas forzas vitais clásicas e antagónicas: a morte e o amor, ou Tánatos e Eros, sobre as que gravita o sentido da existencia.

O cuarto poemario –por desgraza sen reeditar–, *Muller pra lonxe* (1986), aínda que amose certa preocupación social, é basicamente de contido amoroso: “*¡Oh tú casi una aparecida! / ¿cómo*

Casal Cotton

“...Les invita
a probar
los riquísimos
SANTIAGUIÑOS...”

www.casalcotton.com

Santiago de Compostela: C/ Franco 44,15 y 25, C/ San Francisco 40 y 18, C/ Toral 2 y C/Bautizados 4. Telf: 981888246

Que non lle confunda o nome: Cafés Sabora tamén lle ofrece as mellores infusións seguindo a mesma filosofía que aplicamos aos nosos cafés.

O agradable sabor das nosas infusións só se consegue coidando ao máximo a selección para garantir a calidade e frescura que diferencian aos nosos produtos.

Porque Cafés Sabora é moito máis que café.

Tfno. 981 81 91 39 Polígono de Montouto - Teo. Ctra. Santiago - A Estrada / km. 2.700 www.cafesabora.com

SABORA

cafés tostados no día

puedes venir tan hondamente que yo siento por primera vez que alguien llega / y que todavía es posible que en algún sitio nazcan flores / aún aquí en la ciudad y en este tiempo?". O amor pode supoñer a redención do individuo contra a vertixe do caos, posto que outorga a plenitude; con todo, aínda rompendo as distancias entre os seres, a eterna pregunta sobre o sentido da vida permanece.

Por outra banda, coma todo o humano, o amor pode resultar caduco e derivar en dor e soidade, de aí o convite a un inusual *carpe diem*: "*Mais inda no pulo do amor / eu sei que só podemos aspirar a un tempo d'intres. / Non lle neguemos nada a esta hora nosa. / Logo volverán os días en que todo se vira. / Sí amiga non temos nada que non se perda doadamente.*"

Os orixinais *Poemas caligráficos* (1979) abren paso á faceta oral, visual e caligráfica, nun afán por renovar e universalizar a poesía galega. A poesía de acción (*Action painting*) non aspira a outra cousa que a desvelar o oculto no seo da lingua, nunha nova fusión entre natureza e corpo, onde se pretende captar o intre a través do movemento corporal. Relacionada tamén coa pintura, cómpre non esquecer o Novoneyra polifacético: pintor, xilógrafo –gravador en madeira– e ceramista; para el, a unión íntima entre as diversas artes resulta incuestionable.

A faceta como tradutor tampouco se difundiu abondo. Desde as primeiras traducións ao castelán de María Mariño para unha revista madrileña, ou do castelán ao galego co poemario de Xosé Luís Allué *Cinco pezas para cémbalo* (inédito), do amigo Carlos Oroza, do ítaló e premio Nobel Eugenio Montale e mesmo de Mao Zedong, máis de trinta anos pasaron tamén con esta xeira.

Curiosa resulta a versión do poema *Chang Sha* (1925) deste derradeiro, onde xeografía e fauna desa zona chinesa se asemellan moito á courelá: "*Estou só, en pé, no outono fresco. / Corre ó Norde o río Siang, / no cabo da illa Laranxeira / a paisaxe en lucenzas toda roxa, / rebolegan tódolos tesos / e tamén o río; / centos de barcos loitan ca corrente. / Pranea a aiga no inmenso ceo / i o peixe a ras d'auga indo e vindo lixeiro. / Baixo do ceo xeado, todo ser vivo busca a libértá*".

Do Novoneyra narrador apenas se coñecen os tres libros infantís publicados e escritos na década dos sesenta: *O cubil do xabarín* (1991), *Gorgorín e Cabezón* (1992) e *Ilda, o lobo, o corzo e o xabarín* (1998).

Este derradeiro desenvolve a lenda de dona Ildara, señora do castelo medieval de Carbedo, onde unha forte mensaxe social, insólita na literatura infantil, queda patente nas palabras do lobo que, a cambio da liberdade, realiza un xuramento no que recoñece a súa actividade depredadora, semellante en todo á dos ricos: "*Xuro pola Manga Raxada e polos meus antepasados, todos reis da serra, cumprir o prometido. E, se non cumprira, que non viva eu máis, como os poderosos, do traballo e do sufrir alleo*".

Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago e outras rotas (1999), o derradeiro poemario publicado, interesante e complexo, presenta múltiples temas. De entre o máis

descoñecido figura a parte final, inserida na tradición trobadoresca, por reflectir cantigas de diversos xéneros (mesmo de escarnio).

Pódese destacar unha belísima cantiga de amigo, de clara simboloxía erótica e ambientada no Courel: "*Á Pena das Augas Brancas / mañá domingo de alba / pordeus amigo que vaías! / E catarémolas augas. / Ó bosque do corzo esguízaro mañá de alba en domingo / pordeus que vaías amigo! / E catarémolas augas / que nacen ó pe da pena / e iremos á Lucenza / a amolegala campa.*"

Xunto con *Onde só queda alguén pra aguantar dos nomes* (1999), ambas obras comparten a denuncia do abandono do mundo labrego, minusvalorado por "rural" e "primitivo" cando foi o creador dunha lingua e cultura singulares.

O segundo remata cun ton convertido nun auténtico clamor, dramático e rotundo,

que conecta nun curioso círculo con aquel primixenio d' *Os eidos*: "*Cando un deles desaparece non desaparece só un individuo desaparecen ó mesmo tempo unha casa unha aldea unha forma de vida que se creu eterna e que foi a base da Lingua. / O despoboamento de zonas que foran de sempre poboadas impón unha responsabilidade que non se pode despachar coa disculpa do signo dos tempos como é práctica habitual dos que mecanicamente a asumen.*"

Pero en lugar da indiferenza ou da angustia, o Novoneyra "profético" propón sempre como alternativas a creación –transmisora dunha cultura que esmorece– e mais a acción política solidaria. Fronte á desesperanza, debe permanecer o brillo dos "ollos que ervellan" e mais a superioridade do soño, que pola súa mesma teimosía fará que este se cumpra.

